УДК 371.134:004

Олег Малишевський,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

НАВЧАЛЬНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті проаналізовано зміст поняття "навчальне інформаційне середовище". В результаті проведеного дослідження з'ясовано, що сучасне професійно орієнтоване навчальне інформаційне середовище для підготовки майбутніх інженерів-педагогів необхідно розглядати як взаємозв'язок двох аспектів (інформаційного і комунікаційного). Зроблено висновок про те, що таке середовище являє собою педагогічну технологію, яка ґрунтується на принципі самостійного навчання і ставить за мету творчий саморозвиток особистості.

Ключові слова: освітнє середовище, навчальне інформаційне середовище, підготовка інженерів-педагогів, дистанційна освіта.

В статье проанализировано содержавние понятия "образовательная информационная среда". В результате проведенного исследования установлено, что современную профессионально ориентированную образовательную информационную среду для подготовки будущих инженеров-педагогов необходимо рассматривать как единство двух аспектов (информационного и коммуникационного). Сделан вывод о том, что такая среда являет собой педагогическую технологию, основанную на

принципе самостоятельного обучения, целью которой есть творческое саморазвитие личности.

Ключевые слова: образовательная среда, образовательная информационная среда, подготовка инженеров-педагогов, дистанционное образование.

Розвиток комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій створює сьогодні благодатні умови для формування і розвитку єдиного освітнього простору України. В умовах інформаційного суспільства, основною цінністю якого є інформація, об'єднання інформаційних освітніх ресурсів стає першочерговою необхідністю. Сучасні телекомунікаційні засоби, володіючи потужним потенціалом, дозволяють подолати розрізненість і роздрібненість, притаманну традиційній системі освіти, сприяючи створенню і розвитку єдиного освітнього простору на різних рівнях від міжнародних освітніх спільнот до університетських і шкільних методичних об'єднань.

Гостра конкуренція, що панує сьогодні на ринку освітніх послуг, посилює вимоги щодо якості професійної підготовки випускників вищих педагогічних навчальних закладів, зокрема студентів спеціальності "Професійна освіта". Відмінною особливістю системи сучасного професійного навчання є наявність домінуючого елемента – інтегрованого інформаційного середовища, що забезпечує активне використання інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці інженерів-педагогів.

Робота в напрямку окреслених проблем вже активно ведеться, що знайшло відображення у роботах сучасних науковців: процес інформатизації навчального процесу у вищому навчальному закладі вивчали Р. С. Гуревич, М. І. Жалдак, І. В. Роберт та ін.; психолого-педагогічні основи використання інформаційно-комунікаційних технологій

відображено в роботах В. П. Беспалька, М. П. Лапчика, Ю. І. Машбіца, Є. С. Полат та ін.; шляхи використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітніх закладах досліджували В. Ю. Биков, Л. І. Білоусова, Ю. О. Дорошенко, М. І. Жалдак, Ю. О. Жук, В. В. Лапінський, Ю. І. Машбіць, В. М. Монахов, Н. В. Морзе, В. К. Сидоренко та ін.; використання мережних інформаційних технологій у навчанні досліджували Л. В. Брескіна, В. М. Кухаренко, Н. В. Морзе, В. В. Олійник, Є. С. Полат та ін.

Мета статті – з'ясування науково-методичних основ та психолого-педагогічних особливостей формування сучасного навчального інформаційного середовища для професійної підготовки інженерів-педагогів.

В умовах інформатизації всіх видів професійної діяльності домінуючими стають духовні, інтелектуальні взаємозв'язки особистості та суспільства. Інтелект людини, рівень її духовної та інформаційної культури, рівень фахової компетентності починають відігравати сьогодні головну роль у соціалізації особистості. Головним фактором її формування стає інформаційне середовище з його когнітивними механізмами і структурами, найновішими технологічними досягненнями, сучасними засобами масової інформації та комунікації. Таке інформаційне середовище можна вважати вербально-інформаційним компонентом цілісного інформаційного поля [1, с. 18]. Як зазначає Е. М. Каструбін, інформаційне поле є живою системою, здатною отримувати інформацію, зберігати її, навчатися на раніше отриманій інформації, творити нову інформацію всередині себе і за власною волею додавати розпорядження щодо матеріального руху і дій [2, с. 50].

Гуманізація сучасного суспільства як найсуттєвіший чинник формування інформаційної цивілізації сприяє оптимізації всіх параметрів інформаційного поля особи з метою забезпечення її всебічного,

гармонійного, цілісного розвитку. У процесі розвитку професійних якостей особистості в системі гуманізації суспільства слід відрізняти безпосередній і опосередкований вплив соціальної комунікації і сучасного інформаційного середовища на людину. Невід'ємною складовою цього процесу виступає саморозвиток особистості, який відбувається протягом всього її життя і характеризується як активний початок її діяльності, її спрямованості до соціалізації. Саморозвиток постає також як початок та продовження процесу управління професійним розвитком майбутнього інженера-педагога, його соціалізацією.

Цікавим, у спектрі тематики нашої статті, є дослідження дефініції "освітнє середовище", яка по суті розкриває структуру, умови існування і розвитку сучасного комп'ютеризованого навчального інформаційного середовища. У сучасній науковій літературі досліджувана дефініція розглядається під різним кутом зору. Так, В. А. Ясвін, вкладаючи еколого-особистісний зміст в тлумачення поняття "освітнє середовище", розуміє його як систему впливів і умов формування особистості за визначеним зразком, а також можливостей для її розвитку, які містяться у соціальному та просторово-предметному оточенні [3, с. 12].

Розкриваючи психодидактичний аспект освітніх систем, В. І. Панін розкриває сутність поняття "освітнє середовище" як систему освітніх умов, які необхідні для практичної реалізації даної освітньої технології та місії даного навчального закладу, включаючи просторово-предметні умови, систему міжособистісних (соціально-психологічних) взаємовідносин між суб'єктами навчально-виховного процесу та сукупність різнобічних видів діяльності, необхідних для соціалізації тих, хто навчається у відповідності до вікових особливостей розвитку та індивідуальних інтересів [4, с. 97].

Останнім часом досить часто використовується термін "інтегроване інформаційне середовище", який визначає взаємодію (чи об'єднання) окремих елементів, існування яких передбачає організацію їх у систему (в

даному випадку – у систему освіти) з метою отримання нової якості особистості.

У формуванні сучасного інформаційного середовища навчальної діяльності беруть участь:

– *викладач*, який визначає зміст програми курсу, вибір навчальної літератури, методи викладання, стиль спілкування тощо;

– *педагогічний колектив вищого навчального закладу*, який встановлює загальні вимоги до студентів, формує систему стосунків між педагогічним та студентським колективами, зберігаючи традиції даного навчального закладу тощо;

– *держава як суспільний інститут*, яка визначає матеріальне забезпечення освіти в цілому, керує соціальним замовленням на формування тієї чи іншої системи знань і поглядів.

Інформаційне навчальне середовище вищого навчального закладу існує сьогодні під невпинним впливом інформаційно-комунікаційних технологій. На нашу думку, розвиток сучасного професійно орієнтованого навчального інформаційного середовища для підготовки майбутніх інженерів-педагогів необхідно розглядати як взаємозв'язок двох аспектів – інформаційного і комунікаційного.

Інформаційна підготовка майбутніх інженерів-педагогів передбачає:

– реалізацію принципу технологічності навчання (засвоєння студентами не тільки предметного змісту, а й педагогічних прийомів, форм і методів навчання, технології навчання у цілому);

– особистісно та професійно орієнтоване предметне навчання контекстного типу в рамках фахової підготовки;

– виконання методичних завдань при вивченні спеціальних дисциплін (аналіз змісту, складання його тезауруса і логічної структури, планування його вивчення тощо);

– включення студентів у систему науково-дослідної та науково-

методичної роботи кафедр, починаючи з I курсу;

– включення студентів у професійно орієнтовану систему поза аудиторної діяльності;

– постійний моніторинг якості освіти на різних етапах навчальної діяльності (як традиційний, так і з використанням комп'ютерних чи мережних технологій).

Таким чином, інформаційна підготовка інженерів-педагогів у вищому навчальному закладі повинна бути нерозривно пов'язана з пропедевтикою їхньої майбутньої професійної діяльності, важливою частиною якої буде використання інформаційних технологій. Оволодіння такими технологіями повинно стати не тільки метою навчання, а й засобом здобуття освіти.

Важливою особливістю сучасних інформаційних технологій є те, що їх широке використання не лише забезпечує активне залучення студентів до процесу навчання, а й дозволяє управляти цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Реалізація інтерактивних можливостей мережних технологій навчання дозволяє забезпечити стійкий зворотний зв'язок і стимулювати діалог, що не завжди можливо у традиційних системах навчання.

Використання мережних технологій, особливо Інтернету, створює умови для розвитку комунікаційної компоненти навчального освітнього середовища ВНЗ, що зумовлює реалізацію таких якостей досліджуваної системи:

– соціальна міжособистісна взаємодія суб'єктів системи;

– універсальність використовуваних інформаційних навчальних ресурсів;

– їх модульність;

– можливість роботи у мережі (в тому числі локальної) на різних апаратно-програмних платформах;

– можливості масштабування системи для використання в навчальних закладах різного профілю, рівня, структури і величини, з різними цілями використання технологій дистанційного навчання;

– забезпечення високого рівня надійності системи;

– повна автоматизація функціонування системи і можливість інтеграції з іншими видами інформаційних систем.

Впровадження різних платформ мережного навчання у процес підготовки майбутніх інженерів-педагогів дозволяє виділити дистанційну форму навчання в окрему систему, якій притаманні усі ознаки сучасного навчального інформаційного середовища, що дозволяє:

– інтенсифікувати діалог між студентом і викладачем;

– посилити діяльнісну основу освіти на базі використовуваного навчального матеріалу;

– більш ефективно управляти навчальним процесом з використанням сучасних засобів комунікацій;

– посилити індивідуальну компоненту навчання;

– приділяти більше уваги роботі зі студентами на конференціях, семінарах, обговореннях тощо;

– скоротити витрати людських ресурсів, засобів і часу;

– реалізувати право кожної людини навчатися в будь-якому навчальному закладі у будь-якого викладача незалежно від місця розташування цього закладу й місця її проживання.

Таким чином, сучасне навчальне інформаційне середовище підготовки майбутніх інженерів-педагогів є не тільки потужним засобом реалізації соціального запиту, воно являє собою педагогічну технологію, яка ґрунтується на принципі самостійного навчання і ставить метою творчий саморозвиток особистості. Така гуманістична форма отримання знань і навичок на інтеграційних засадах досягнень сучасної педагогіки,

психології, традиційних освітніх та нових інформаційних та телекомунікаційних технологій створює будь-якій людині належні умови для самовдосконалення, усвідомлення своєї дієздатності, самостійності і соціальної значущості, підвищення загально-культурного і професійного рівнів. Основними позитивними рисами навчального процесу, організованому у такому середовищі, можна назвати: активність студентів у виборі напрямку, форми і темпу навчання; можливість більш тісного безпосереднього спілкування з педагогами-професіоналами, своїми однодумцями по навчанню і фахівцями високого рівня; доступ до культурних і науково-технічних надбань людства; збільшення творчої складової навчальної діяльності за рахунок інтерактивних, ігрових, розвивальних форм занять, постійної мотивації до пізнання та активізації діяльності.

Сьогодні відзначається суттєвий прогрес у напрямку доступності засобів телекомунікації та інформаційних технологій для сфери освіти. Отже, можна говорити про те, що вже створена телекомунікаційна основа системи відкритої мережної освіти. Однак, неодмінною умовою ефективного використання сучасних навчальних інформаційних середовищ на базі ІКТ є якісне інформаційне наповнення, що забезпечує підтримку процесу навчання і становлення професіоналізму майбутнього інженера-педагога. Означена проблема є досить актуальною сьогодні і визначає напрям для подальших наукових досліджень.

Література

1. Малишевський О. В. Пропедевтика інформаційної культури учнів 5–7 класів на заняттях з трудового навчання і художньої праці : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Малишевський Олег Володимирович. – К., 2007. – 313 с.

2. Каструбин Э. М. Трассовые состояние и "поле смысла" / Э. М. Каструбин. – М. : "КСП", 1995. – 288 с.

3. Ясвин В. А. Образовательная середа : от моделирования к проектированию [Электронный ресурс] / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с. – Режим доступу : http://www.pedlib.ru/Books/6/0471/6_0471-1.shtml#book_page_top.

4. Панов В. И. Психодидакгика образовательных систем : теория и практика [Электронный ресурс] / В. И. Панов. – СПб. : Питер, 2007. – 352 с. : ил. – Режим доступу : http://ecopsylab.ru/wp-content/uploads/2012/03/Панов_Психодидактика- образовательных-систем.pdf.